

BRIC ÜLKELERİ VE TÜRKİYE’NİN İHRACAT UZMANLAŞMA VE REKABET DÜZEYLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

Birol ERKAN*

COMPARATIVE ANALYSIS OF BRIC COUNTRIES AND TURKEY’S LEVELS OF EXPORT SPECIALIZATION AND COMPETITION

Öz

Küresel ekonomide son yıllarda gelişmiş ülkeler odaklı krizler ortaya çıkmaktadır. Buna karşın, yükselen ekonomiler genel olarak ekonomik büyüme ve rekabet güçlerini arttırmaya devam etmiş, özellikle de BRIC ülkeleri (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin) söz konusu ekonomiler içinde öncü bir rol oynamıştır. BRIC ülkelerinin artan ekonomik performanslarına son yıllarda Türkiye de eşlik etmiş, sözü edilen ülkeler arasında küresel rekabet savaşları daha da kızışmıştır.

Çalışmada, 1993-2010 yılları arasında Türkiye ve BRIC ülkelerinin ihracat benzerlikleri ortaya koyularak, ürün ve faktör yoğunluğu bazında ihracat uzmanlaşma ve rekabet düzeyi hesaplanmıştır. Çalışmada elde edilen sonuçlar, BRIC ekonomilerinin genel olarak hammadde ve emek yoğun ürünlerin ihracatında uzmanlaştığını göstermektedir. Bununla birlikte, Türkiye daha çok emek ve sermaye yoğun ürünlerin ihracatında uzmanlaşmıştır. BRIC ülkelerinden özellikle Çin’in katma değeri yüksek ar-ge bazlı ürünlerin ihracatında uzmanlaşması ve rekabet üstünlüğünü sürekli arttırması dikkat çekicidir.

Anahtar Kelimeler: BRIC, Türkiye, İhracat, Uzmanlaşma, Rekabet Gücü

Abstract

Crises focused on developed countries has occurred in recent years. However, emerging economies have continued to increase economic growth and competitiveness generally. Especially, the BRIC countries (Brazil, Russia, India, China) played a leading role in the economies. Turkey has also accompanied to increasing economic performance of the BRIC countries in recent years, and

* Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu, Dış Ticaret Bölümü,
birolerkan@kilis.edu.tr

global competition wars have escalated among the countries mentioned day by day.

In this paper, between 1993-2010, by evaluating Turkey and the BRIC countries' export similarities, level of export specialization and competition on the basis of product and factor intensity were calculated. The results of this study show that BRIC economies specialized in the export of raw materials and labor-intensive products. Whereas, Turkey mainly specialized in the export of labor and capital intensive products. It is remarkable that China specialized in the export of high value added R & D-based products and continuously increased competitive advantage.

Key Words: BRIC, Turkey, Export, Specialization, Competitiveness,

1. Giriş

Gelecek yıllara ilişkin yapılan projeksiyonlar, yükselen ekonomilerin, özellikle de BRIC ülkeleri (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin) ve Türkiye'nin dünya katma değerinden daha çok pay alacağını ve küresel rekabet güçlerini arttıracığını işaret etmektedir. Bu bağlamda, uluslararası piyasalarda pastadan en büyük payı alma çabasının, BRIC ülkeleri ve Türkiye arasındaki ihracat rekabet artışını da beraberinde getireceği kuşkusuzdur.

Bu amaçla, öncelikle çalışmanın teorik bölümünde Türkiye'nin ve BRIC ülkelerinin ekonomik göstergeler ve kalkınmışlık göstergeleri açısından güçlü ve zayıf yönleri ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Çalışmanın ampirik bölümünde ise, BRIC ülkeleriyle birlikte Türkiye'nin uluslararası piyasalardaki ihracat uzmanlaşma ve rekabet gücünün karşılaştırmalı olarak analiz edilmesi planlanmıştır. İhracata konu olan mal grupları, hem SITC Rev3 2 haneli sınıflandırmaya (ürün bazında), hem de SITC teknoloji sınıflandırmasına (faktör yoğunluğu bazında) göre seçilmiştir. Ülkelerin ürün ve faktör donanımı bazında ihracat uzmanlaşma ve rekabet güçlerinin ortaya koyulabilmesi amacıyla açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük katsayıları kullanılmıştır. Rekabet gücü analizleri, sözü edilen ülkelerin ürün grupları bazında ihracat verilerinin elde edilebildiği 1993-2010 dönemleri için yapılabilmektedir. Gerek faktör yoğunlukları, gerekse ürün bazlı sınıflandırmanın kullanılması sonucunda hesaplanan açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük katsayıları arasında ortaya çıkması beklenen paralellik, BRIC ekonomileri ile Türkiye'nin ihracat uzmanlaşma ve rekabet güçlerinin karşılaştırılmasına yönelik önemli ve gerçekçi bir gösterge olacaktır.

2. BRIC Ülkeleri ve Türkiye'nin Sosyo-Ekonomik Göstergeleri

16 Haziran 2009'da, BRIC ülkelerinin devlet başkanları ilk resmi zirvesini Rusya'da, Yekateringburg'da "daha demokratik ve sadece çok kutuplu bir dünya düzeni" sloganıyla gerçekleştirmiştir. Bundan 8 yıl önce, BRIC baş harfleri ilk defa türetildiğinde bu baş harflerin günün birinde gerçek bir politik ve ekonomik güç olacağının tahmini oldukça güçtü. Keza, 8 yıl önce dünya sadece ABD'nin etrafında dönmekteydi. Lakin gelecekte yeni dünya düzeninin oluşumuna güneşin doğduğu yerin de eşlik edeceği, ABD'nin süper gücünü kolaylıkla elden bırakmama gayretinde olacağı, AB için ise küresel düzeyde rekabet savaşının oldukça güç olacağı düşünölmektedir (Renard, 2009:3,7).

Brezilya, Rusya, Hindistan ve Çin'in giderek daha büyük bir çok kutuplu güç haline gelmesiyle birlikte BRIC, küresel ekonomide son zamanlarda çokça duyulmaya başlanan bir kavram haline gelmeye başlamıştır. BRIC ekonomileri ve içinde Türkiye'nin de bulunduğu 11 yükselen ekonomi için "küresel ekonomiye hakim olacaklar" ve "piyasalar, o büyümeye ayak uydurmada bir meydan okumasıyla karşı karşıya" ifadeleri günümüzde sıklıkla kullanılmaya başlanmıştır (<http://online.wsj.com/article/SB10001424052748703396604576088061911843514.html>). Bununla birlikte, yaşanan değişim sadece ekonomik gücün batıdan doğuya geçmesinden ibaret değildir. Çok kutuplu büyüme yaşanan bir dünyada, küresel ekonomik gücün de daha dengeli bir şekilde dağılımına şahit olunmaktadır.

BRIC ülkelerinin son yıllara ait ekonomik performansları, tarihi ortalamaları açık ara aştığını, yabancı sermaye yatırımlarında önemli artışlar sağladığını ortaya koymaktadır (Standart&Poors, 2009:2). Küresel ekonominin hızlı bir şekilde kötöleşmesi karşısında yükselen ekonomiler öncü rol oynamaya başlamış, özellikle de BRIC ülkeleri söz konusu ekonomiler içinde itici bir güç olarak karşımıza çıkmıştır (Yamakawa, Ahmed, Kelston, 2009:1). Üretim ve milli gelir verileriyle birlikte son yıllardaki ihracat hacmi, potansiyeli ve rekabet gücü bağlamında ele alındığında, BRIC ekonomileri; faktör donanımları bakımından rakipleri olan Türkiye ve diğer yükselen ekonomiler üzerinde önemli bir tehdit unsurudur. BRIC ülkelerinin artan ekonomik performanslarına son yıllarda Türkiye'nin de (özellikle dünyada en yüksek ekonomik büyüme oranlarına sahip ölkelerin başında gelmesi nedeniyle) eşlik etmesi, sözü edilen ölkeler arasında küresel rekabet savaşlarının daha da kızışmasına yol açmaktadır.

BRIC ülkeleri ile Türkiye'nin temel ekonomik performansları incelendiğinde, kişi başına düşen gelirden Rusya'nın, ihracatın gayri safi yurtiçi hâsılaya oranında Çin ve Rusya'nın, toplam ihracat ve gayrisafi yurtiçi hâsılaya Çin'in başı çektiği görülmektedir. Bununla birlikte, enflasyon oranı en yüksek ülke Rusya'dır (Tablo-1).

Tablo 1. BRIC Ülkeleri ve Türkiye'nin Bazı Ekonomik Göstergeleri (2010)

Ülkeler	Kişi Başına Milli Gelir (\$)	İhracat/GSYH (%)	GSYH (milyar \$)	Enflasyon Oranı (%)
Brezilya	9.390	10	2.087	7.3
Rusya	9.910	29	1.479	11.4
Hindistan	1.340	18	1.729	9.6
Çin	4.260	29	5.878	5.8
Türkiye	9.890	23	735	6.5

Kaynak: <http://www.data.worldbank.org/indicator>

BRIC ülkelerinin ve Türkiye'nin son 5 yıldaki ekonomik büyüme hızları incelendiğinde (Tablo-2), başta Çin ve Hindistan olmak üzere yüksek büyüme oranları dikkat çekmektedir.

Tablo 2. BRIC Ülkeleri ve Türkiye'nin Ekonomik Büyüme Hızları

Ülkeler	2006	2007	2008	2009	2010
Brezilya	4.0	6.1	5.2	-0.6	7.5
Rusya	8.2	8.5	5.2	-7.8	4.0
Hindistan	9.3	9.8	4.9	9.1	9.7
Çin	12.7	14.2	9.6	9.2	10.3
Türkiye	6.9	4.7	0.7	-4.8	8.9

Kaynak: <http://www.data.worldbank.org/indicator>

Gerek Çin'in, gerekse Hindistan'ın 2009 yılında dünya ekonomik krizine rağmen yüksek büyüme oranlarını sürdürmeleri çarpıcıdır. Bununla birlikte, Türkiye'nin ekonomik büyüme oranlarındaki değişkenliğin BRIC ülkeleriyle kıyaslandığında daha yüksek düzeyde olduğu görülmektedir (<http://www.data.worldbank.org/indicator>).

Tablo 3. BRIC Ülkeleri ve Türkiye'nin Bazı Kalkınmışlık Göstergeleri

Ülkeler	İş Özgürlüğü	Ticaret Özgürlüğü	Mali Özgürlük	Parasal Özgürlük	Yatırım Özgürlüğü	Finansal Özgürlük	Mülkiyet Hakları	İşçi Özgürlüğü
Brezilya	54.3	69.8	69.0	75.9	50.0	50.0	50.0	57.8
Rusya	50.7	68.2	82.7	63.1	25.0	40.0	25.0	62.9
Hindistan	36.9	64.2	75.4	65.1	35.0	40.0	50.0	67.2
Çin	49.8	71.6	70.3	75.3	25.0	30.0	20.0	54.9
Türkiye	68.7	85.4	78.2	72.7	70.0	50.0	50.0	39.6

Kaynak: <http://www.heritage.org/index/explore>

0-49.9	50-59.9	60-69.9	70-79.9	80-100
kısıtlı	düşük özgür	orta özgür	oldukça özgür	özgür

BRIC ülkeleri ve Türkiye bazı kalkınmışlık endekslerine göre karşılaştırıldığında; özellikle iş özgürlüğü, ticaret özgürlüğü ve yatırım özgürlüğü hususunda Türkiye'nin öncülüğü dikkat çekmektedir. Türkiye'yi Brezilya ve Hindistan takip etmektedir (Tablo-3). BRIC ülkeleri içinde ekonomik büyüklük ve güç bakımından Çin başı çekse de, söz konusu veriler ekonomik kalkınmışlık ve işler bir piyasa ekonomisi bağlamında Türkiye'nin nispi üstünlüğünü işaret etmektedir.

Tablo 4. BRIC Ülkeleri ve Türkiye'nin Güçlü ve Zayıf Yönleri

Ülkeler	Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
Brezilya	-Doğal kaynak bol ve çeşitli -Emek maliyeti uygun	-Sosyal altyapı (enerji, yol, yatırım) eksik -Kamu açığı ve faiz yüksek
Rusya	-Doğal kaynak zengin -İşgücü nitelikli -Bölgesel düzeyde istikrarlı bir politika	-Yatırım oranı diğer yükselen ekonomilere göre düşük -Sanayi rekabet gücü düşük -Sermaye teşvizi eski
Hindistan	-Özel şirketler güçlü -Dış kaynak güçlü (özellikle ilaç ve tekstil sanayi)	-Kamu sektörünün finansal durumu zayıf -Borç servisi oranı artıyor, kamu gelirleri azalıyor

Tablo 4. BRIC Ülkeleri ve Türkiye'nin Güçlü ve Zayıf Yönleri (devamı)

Ülkeler	Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
Çin	-Sanayi çeşitliliği yüksek -Sanayi rekabet gücü yüksek -Dış finansal yatırım gücü yüksek	-Çevre sorunları sürdürülebilir kalkınmayı engelliyor -Gelir dağılımı eşitsizliği artıyor -Bazı sanayi ve ticaret sektörlerinde aşırı kapasite mevcut
Türkiye	-Hizmet ve sanayi sektörünün payı yüksek -Genç ve dinamik nüfus -Jeo-ekonomik konum	-Vergiler ve işgücü maliyetleri yüksek -Enerji maliyetleri yüksek -İşgücü verimliliği düşük -Teknoloji üretimi zayıf -Yabancı sermaye yetersiz

Kaynak: T.HULT, "The BRIC Countries", Küresel EDGE Business Review, Vol:3, No:4, 2009, s.2

R.Coşkun, M.Geyik, "Türkiye'nin Rekabet Gücünün Değerlendirilmesinde Bir Yöntem Önerisi: T ows Matrisi, II.Ulusal Orta Anadolu Kongresi-Küresel Rekabette Yeni Verimlilik Stratejileri, 2002, s.31-53, <http://www.abhaber.com/haber.php?id=14394> (24.10.2011)

BRIC ülkeleri ve Türkiye güçlü ve zayıf yönleri ile ele alındığında, sözü edilen ülkelerin birçok alanda benzerliklerinin ve farklılıklarının olması göze çarpmaktadır (Hult, 2009:2) (Tablo-4).

2.1. BRIC Ekonomileri ve Türkiye'nin İhracat Benzerlik Endeksi

Bir ülkenin uluslararası piyasalarda rakiplerinin hangi ülkeler olduğunu belirlemek amacıyla ihracat benzerlik endeksi kullanılmaktadır. Bir ülke ile başka bir ülkenin küresel piyasalarda rakip olabilmesi için benzer ürün ve sektörlerin ihracatında yoğunlaşmış olmaları gerekmektedir. Bu nedenle, birbirleriyle ihracat benzerliği yüksek olan ülkelerin, ciddi bir rekabet durumuyla karşı karşıya oldukları söylenebilir.

İhracat benzerlik endeksi;

$$ESI = \sum \min [X_k (jw), X_k (mw)] \times 100$$

şeklinde formüle edilmektedir.

$X_k(jw)$ → j ülkesinin dünyaya gerçekleştirdiği k ürün grubu ihracat değerinin, dünyaya yaptığı toplam ihracat içindeki payı

$X_k(mw)$ → m ülkesinin dünyaya gerçekleştirdiği k ürün grubu ihracat değerinin, dünyaya yaptığı toplam ihracat içindeki payı

Tablo 5. Türkiye'nin BRIC Ülkeleriyle İhracat Benzerlik Endeksi

Yıllar	Brezilya	Rusya	Hindistan	Çin
1993	45,5	-	54,6	60,6
1994	45,0	-	57,1	61,9
1995	44,7	-	57,5	60,1
1996	45,9	25,2	60,7	58,7
1997	43,2	24,8	61,2	59,6
1998	43,1	26,5	59,9	59,2
1999	47,2	25,9	59,4	57,7
2000	46,4	21,6	61,4	58,6
2001	49,8	23,3	59,8	57,2
Ort. (1993-2001)	45,6	24,5	59,1	59,3
2002	44,8	21,8	57,7	56,3
2003	45,5	20,9	57,4	55,4
2004	45,5	21,3	56,2	54,6
2005	46,8	19,5	55,5	54,8
2006	51,5	22,7	57,1	56,1
2007	50,8	24,1	56,2	56,7
2008	49,6	24,1	58,3	56,4
2009	45,7	23,7	55,9	55,2
2010	44,6	23,1	56,9	55,4
Ort. (2002-2010)	47,2	22,3	56,8	55,7
Ort. (1993-2010)	46,4	23,2	57,9	57,5

Kaynak: COMTRADE veri tabanı kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Mükemmel bir eşleşme varsa, yani, bir ülkenin ihracat yapısı diğer ülkenin ihracat yapısıyla tamamen aynı ise, endeks 100 değerini alır (Mikic, 2005:16). Eşleşme yüksek ise rekabet derecesi de yüksektir. İki ülkenin söz konusu sektörde ihracatı yoksa endeks değeri sıfır olur (Trung, 2002:15). Bu durumda, ülkelerin sözü edilen ürünlerin ihracatında herhangi bir rekabet durumundan söz edilemez (Rahman, Zheng, Laila, 2004:4).

Bu endeks ile iki ülke arasındaki ihracatın benzerliğinin zaman içindeki değişimi de gözlenebilir. Böylece ülkelerin ihracat yapısının ve ekonomik yapısının zaman içinde daha benzer ya da farklı hale gelme derecesi konusunda bir yorum yapılması mümkün olabilir.

Çalışmada, Türkiye'nin BRIC ekonomileriyle ihracat benzerlik endeksi SITC Rev3 2 haneli ihracat verileri esas alınarak 1993-2010 yıllarına yönelik hesaplanmıştır. Bununla beraber, 1993-2001 ve 2002-2010 dönem ortalamaları ve tüm yılların genel ortalamaları da hesaplanmıştır (Tablo-5).

İhracat benzerlik endeksi incelendiğinde, BRIC ekonomileri arasında Türkiye ile benzerliği en yüksek olan ülkenin Hindistan olduğu görülmektedir. Hindistan'ı küçük bir farkla Çin takip etmektedir. 1993-2001 dönemi ele alındığında, Türkiye'nin ihracatının Çin ile benzerliği daha yüksek iken, özellikle son yıllarda bu durumun Hindistan lehine değiştiği görülmektedir. Türkiye'nin Hindistan ve Çin ile ihracatının yaklaşık yüzde 60 oranında benzerliği, söz konusu ülkelerin Türkiye'nin ihracat piyasaları açısından tehdit oluşturduğunu göstermektedir.

İhracatının önemli bir kısmını AB'ye gerçekleştiren ve aynı zamanda G8 ülkelerinden olan Rusya'nın Türkiye ile ihracat benzerlik endeksinin çok düşük olmasının (benzer malların ihracatının az olmasının), Türkiye'nin ihracatındaki rekabet gücü açısından olumlu bir durum olduğu ifade edilebilir.

3. İhracat Uzmanlaşma ve Rekabet Düzeyine İlişkin Çalışma Örnekleri

F. Mirzaei, S. Yazdani, M. Mostafavi ve A. A. Gharahdaghi tarafından yapılan çalışmada, 1990-1999 döneminde İran'ın Orta Doğu piyasalarında tavuk eti ihracatındaki uzmanlaşma ve rekabet gücü analiz edilmiştir. Üreticilerin ve ihracatçıların bilgi ve strateji eksikliğinden dolayı İran'ın sözü edilen piyasalarda rekabet dezavantajına sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Mirzaei, Yazdani, Mostafavi, Gharahdaghi, 1-3)

W. E. James ve O. Movshuk tarafından yapılan çalışmada, 1980-1987 ve 1988-1996 dönemlerinde Japonya, Kore ve Tayvan'ın açıklanmış karşılaştırmalı stnlkler yardımıyla uzmanlaşma düzeyi ve yakınsama durumu SITC Rev3 3 haneli sınıflandırmaya göre analiz edilmiştir. Özellikle Kore ve Tayvan'ın rekabet gücü 1990 yılından itibaren artık emeğe dayalı olmaktan çıkmış, teknolojiye dayalı hale gelmiştir. Her iki ülkenin de bu açıdan Japonya ile yakınsaması dikkat çekicidir (James, Movshuk, 2000:1-32) .

C. Yue ve P. Hua tarafından yapılan çalışmada, 1980-2000 döneminde Çin ve Çin'in şehirlerinin ihracatındaki uzmanlaşma ve rekabet gleri açıklanmış karşılaştırmalı stnlkler yaklaşımıyla analiz edilmiştir. Çin'in ihracattaki kısıtlamaları ve döviz kontrollerini azaltması sonucu karşılaştırmalı üstünlükleri artmıştır. Reel efektif döviz kuru, karşılaştırmalı üstünlükleri etkileyen en önemli değişkendir. Çin'in şehirleri arasında karşılaştırmalı stnlkler açısından farklılıklar bulunmaktadır (Yue, Hua, 2001:1-31).

L. Kosekahyaoğlu tarafından yapılan çalışmada, açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük katsayılarının kullanılmasıyla, Türkiye'nin AB'ye karşı ihracat rekabet gücü analiz edilmiştir. Özellikle 1980 sonrasında Türkiye'nin emek yoğun ürünlerin ihracatındaki rekabet gücü azalmıştır. Bu nedenle, Türkiye'nin sadece teknoloji yoğun ürünlerin ihracatına değil, aynı zamanda geleneksel emek yoğun ürünlerin ihracatına da önem ve destek vermesi gerekmektedir (Kosekahyaoğlu, 2003:147-156).

W. E. James ve M. Umamoto ise Asya lkelerinin 1989-1996 dönemine ilişkin SITC 65 Tekstil rnleri, SITC 84 Hazır giyim rnlerinde A.B.D., Meksika ve Kanada (NAFTA) piyasalarındaki rekabet güçlerini analiz etmiştir. Yıllar itibariyle Kanada'nın Asya piyasalarından yaptĐĐı tekstil ithalatı önemli derecede azalırken, NAFTA yelerinden yaptĐĐı ithalat artmaktadır. Kanada'nın hazır giyim ithalatında da aynı yönde fakat düşük oranda bir Asya lkelerinden NAFTA yeleri lehine sapma mevcuttur. Meksika için de, Kore ve Tayvan haricinde aynı durum söz konusudur. Meksika'nın tekstil ithalatı yaptĐĐı ülkelerin başında A.B.D. gelmektedir. Meksika, hazır giyim ithalatını Çin, Endonezya ve Tayland'dan ziyade Kanada'dan gerçekleştirmektedir. Tekstil ithalatı açısından A.B.D. için de NAFTA lehine bir durum söz konusu ise de, hazır giyim ithalatı açısından durum farklıdır. Zira, A.B.D.'nin hazır giyim ithalatında Asya lkeleri baskındır (James, Umamoto, 1999:1-131).

N. Şimşek, D. Seymen, U. Utkulu, 1993-2005 arasında Türkiye'nin AB karşısındaki açıklanmış karşılaştırmalı üstünlüklerini SITC Rev3 3 haneli bazda teknoloji sınıflandırmasına göre analiz etmiştir. Sonuç olarak, Türkiye'nin hammadde ve emek yoğun ürünlerin ihracatında uzman olduğu, sermaye yoğun ürünlerin ihracatında da mutlak olarak olmasa da, nispi anlamda üstünlük sağladığı görülmüştür. Ar-ge bazlı ürünlerin ihracatında ise karşılaştırmalı dezavantaj durumu mevcuttur (Şimşek, Seymen, Utkulu, 2007:1-44).

C. Veeramani tarafından yapılan çalışmada Çin ve Hindistan'ın açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler yaklaşımıyla karşılaştırmalı ihracat performansları analiz edilmiştir. Bununla birlikte, her iki ülkenin de faktör yoğunlukları da ölçülmüştür. SITC 3 haneli mal gruplarına yönelik yapılan çalışmada; Hindistan'ın tarımsal hammadde yoğun, mineral kaynak yoğun ve niteliksiz işgücü yoğun mallarda uzmanlaştığı; Çin'in ise, niteliksiz işgücü yoğun ve son yıllarda azalsa da tarımsal hammadde yoğun mallarda uzmanlaştığı görülmektedir (Veeramani, 2006:1-20).

A. Qineti, M. Rajcaniova ve E. Matejkova tarafından yapılan çalışmada, Slovakya ve AB-27 ülkelerinin Rusya ve Ukrayna piyasalarındaki tarımsal gıda ihracat rekabet gücü açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler yaklaşımıyla (Balassa İndeksi) ölçülmüştür. Slovakya'nın AB'ye katılımı sonrası, özellikle de 2006 yılı sonrasında Ukrayna piyasasındaki ihracat rekabet gücü sürekli azalmaktadır. Aynı durum Rusya piyasalarında da söz konusudur. AB genelinin ise özellikle 2004 sonrası gerek Ukrayna, gerekse Rusya piyasalarında tarımsal gıda ürün ihracatındaki rekabet gücü artmaktadır (Qineti, Rajcaniova, Matejkova, 2009:375-383).

V. Serin ve A. Civan tarafından yapılan çalışmada, 1995-2005 yılları arasında Türkiye'nin AB piyasalarındaki açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükleri analiz edilmiştir. Türkiye özellikle zeytinyağı ve meyve suyu ihracatında karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir (Serin, Civan, 2008:25-41).

A. Batra, Z. Khan tarafından yapılan çalışmada 2000-2003 dönemine ilişkin Hindistan ve Çin'in global piyasalardaki rekabet gücü incelenmiş, açıklanmış karşılaştırmalı üstünlüklerin en yüksek olduğu sektörler tespit edilmiştir. Bununla birlikte, teknoloji sınıflandırmasına göre söz konusu ülkelerin hangi tür ürünlerde uzmanlaştığı belirlenmiştir. Sonuçta, Hindistan'ın dünya piyasalarında en yüksek rekabet gücünün organik kimyasallar grubundaki sektörlerde olduğu görülmektedir. Bunu pamuk, hazır giyim, demir-çelik, nükleer reaktörler ürün grubu izlemektedir. Çin'in ise; dünya piyasalarında en fazla karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu sektör olarak elektrik ve elektronik ekipmanlarının başı çektiği

görülmektedir. Bunu organik kimyasallar, hazır giyim, inorganik kimyasallar izlemektedir (Batra, Khan, 2005:1-85).

4. Türkiye ile BRIC Ülkeleri Arasındaki İhracat Uzmanlaşma ve Rekabet Düzeyinin Karşılaştırılması

1993-2010 dönemini kapsayan çalışmada, Türkiye ile BRIC ülkeleri arasındaki ihracat uzmanlaşma ve rekabet gücünün karşılaştırılması amacıyla; öncelikle SITC Rev3 2 haneli ürün gruplarının ihracatındaki açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük katsayıları hesaplanmış, sonrasında da söz konusu karşılaştırma SITC teknoloji sınıflandırması bazında yapılmıştır.

4.1. Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Yaklaşımıyla Türkiye ile BRIC Ülkeleri Arasındaki İhracat Uzmanlaşma ve Rekabet Düzeyinin Ölçülmesi

Açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler (AKÜ) yaklaşımı, ihracat uzmanlaşma düzeyini ve rekabet gücünü (karşılaştırmalı üstünlükleri) ölçmede sıklıkla kullanılan yöntemlerden biridir. Bir ülkenin ürün ya da sektör bazında ihracat yapısının ülkenin karşılaştırmalı üstünlüklerini, ithalat yapısının ise karşılaştırmalı dezavantajlarını yansıttığı AKÜ yaklaşımına göre; bir ürünün ticaret dengesinin pozitif olması durumunda o ülkenin o ürünün/sektörün ihracatında karşılaştırmalı üstünlüğe, tersi durumda ise karşılaştırmalı dezavantaja (rekabet gücünden yoksunluğa) sahip olduğu söylenebilir (Bekmez, Tezioğlu, 2008:17).

Açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler endeksi, ülkenin belli bir sektör ihracatının toplam ihracatına oranının, aynı sektörün dünyadaki ihracatının dünya toplam ihracatına oranı olarak tanımlanabilir. Endeks, ülkenin bir ürünlerdeki yurtiçi uzmanlaşmasını dünyanın uzmanlaşmasıyla karşılaştırır (Benigo, 2005:6).

“j” ülkesinin “t” döneminde “k” ürünü ihracatındaki açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük (AKÜ) katsayısı aşağıdaki gibi formüle edilmiştir (Balassa, 1965:99-123):

$$AKÜ_{kt}^j = (X_{kt}^j / X_t^j) / (X_{kt}^w / X_t^w)$$

AKÜ endeksinin pay kısmı, ürünün ihracatının ulusal ihracat içindeki payını; payda kısmı ise, söz konusu ürünün dünya ihracatının dünya toplam ihracatı içindeki payını temsil etmektedir (Mykhnenko, 2005:27).

(X_{kt}^j / X_t^j) ; k malında j ülkesinin yurtiçi uzmanlaşması

(X_{kt}^w / X_t^w) ; k malında dünyanın uzmanlaşması

AKÜ katsayısının birden büyük olması, ülkenin söz konusu ürün ihracatında uzmanlaştığını ve rekabet avantajına (açıklanmış karşılaştırmalı üstünlüğe) sahip olduğunu ifade etmektedir (Coxhead, 2007:1109). Bununla birlikte, AKÜ katsayısının 0 ile 1 arasında olması uzmanlaşmanın sağlamadığını ve rekabet dezavantajını, 1 ile 2 arasında olması zayıf derecede uzmanlaşmayı ve rekabet avantajını, 2 ile 4 arasında olması orta derecede uzmanlaşmayı ve rekabet avantajını, 4'den büyük olması ise güçlü bir uzmanlaşmayı ve rekabet avantajını ifade etmektedir (Hinlopen, 2001:13):

Michael E. Porter, gelişmiş ülkelerin ekonomik başarılarını nasıl sürdürebildiklerini açıklayabilmek için karşılaştırmalı üstünlükler kavramını geliştirmiştir. Porter, rakiplerinden daha düşük maliyetlerle üretebilme ve aşırı maliyetleri nedeniyle ortaya çıkan yüksek fiyatları değiştirebilme yeteneğine sahip olmak olarak iki farklı karşılaştırmalı üstünlük kavramından söz etmiştir. Söz konusu avantajlardan en az birisine sahip olunması durumunda üstün bir firma veya ülkeden söz edilebilir (Porter, 1991:95-117). Porter, karşılaştırmalı üstünlük kavramıyla birlikte rekabet gücü kavramından da söz etmiş, her ikisinin de özünde karşılaştırmalı maliyetlerin yattığını ifade etmiştir. Bu bağlamda, bir ülkenin uluslararası piyasalarda karşılaştırmalı üstünlüklerinin bulunmasının, aynı zamanda rekabet gücünün bulunması anlamına da gelebileceği söylenebilir. Keza, günümüz dış ticaretinde karşılaştırmalı üstünlükler artık rekabet gücü kavramı ile aynı anlamda kullanılır hale gelmiştir (Utkulu, 2005:6).

Çalışmada, ülkeler arasındaki açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük katsayıları “uygun ortalama” değerleri esas alınarak yapılmıştır. Uygun ortalama; bir serideki en yüksek ve en düşük değerlerin elemine edilerek kalan serilerin aritmetik ortalamasının alınmasını ifade eder (<http://www.statistics.com/resources/glossary/t/trimmean.php>). Yalnızca aritmetik ortalamasının kullanılması durumunda, bazı sektörlerin ihracat rakamlarının (dolayısı ile hesaplanan açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük katsayılarının) dönemsel olarak çok düşük veya çok yüksek olabildiği/olabileceği düşünülerek, değerlendirmenin daha sağlıklı olabilmesi için “uygun ortalama” hesaplanmıştır (Küçükiremitçi,

2006:11). SITC Rev3 2 haneli 66 ürün grubunun ihracatına ait 1993-2010 dönemine ilişkin açıklanmış karşılaştırılmalı üstünlük katsayıları incelendiğinde řu sonuçlara ulaşılmaktadır:

Brezilya 27 ürün grubunun ihracatında uzmandır ve rekabet üstünlüğüne sahiptir. Brezilya, sözü edilen 27 ürünün 12'sinin ihracatında; 2002-2010 döneminde, 1993-2001 dönemine göre rekabet gücünü arttırmıştır. Brezilya'nın üstünlüklerinden 9'u güçlü, 8'i orta, 10'u da zayıf derecededir. Brezilya'nın rekabet üstünlüğünün genelinde hammadde yoğun ürünlerin hakim olması dikkat çekicidir. Keza, Brezilya'nın ihracat rekabet gücüne sahip olduğu 27 üründen 14'ü, güçlü üstünlüğe sahip olduğu 9 üründen de 7'si hammadde yoğundur.

Tablo 6. Brezilya'nın Uzmanlaşma ve Rekabet Düzeyi

SITC Rev3 2 Hane Ürün Grubu	Teknoloji Yoğunluğu	1993- 2001 Ortalama	2002- 2010 Ortalama	Ortalama	Değişkenlik Katsayısı	Üstünlük Derecesi
01	Hammadde	4,23	9,13	6,66	39,92	Güçlü
06	Hammadde	11,54	16,48	13,92	28,14	Güçlü
07	Hammadde	9,68	6,47	7,96	23,14	Güçlü
08	Hammadde	11,21	8,52	9,82	21,24	Güçlü
12	Sermaye	5,56	6,10	5,81	14,91	Güçlü
22	Hammadde	13,23	19,51	16,53	28,39	Güçlü
25	Hammadde	6,66	7,54	7,11	14,01	Güçlü
28	Hammadde	8,14	6,75	7,45	14,72	Güçlü
61	Emek	4,44	5,71	5,08	17,02	Güçlü
05	Hammadde	2,47	1,72	2,09	22,81	Orta
24	Hammadde	1,68	2,32	2,02	26,30	Orta
41	Hammadde	9,13	0,55	2,01	274,67	Orta
42	Hammadde	3,44	3,62	3,57	41,16	Orta
43	Hammadde	8,44	1,37	3,60	165,79	Orta
63	Emek	2,96	2,37	2,62	31,32	Orta
67	Sermaye	2,73	2,34	2,53	25,25	Orta
85	Emek	3,03	2,41	2,77	42,40	Orta
23	Hammadde	1,03	1,00	1,04	30,01	Zayıf
26	Emek	0,57	1,94	1,22	63,77	Zayıf
27	Hammadde	1,53	2,17	1,85	27,50	Zayıf
62	Sermaye	1,76	1,36	1,55	15,41	Zayıf
64	Emek	1,18	0,94	1,04	14,69	Zayıf

Tablo 6. Brezilya'nın Uzmanlaşma ve Rekabet Düzeyi (devamı)

SITC Rev3 2 Hane Ürün Grubu	Teknoloji Yoğunluğu	1993- 2001 Ortalama	2002- 2010 Ortalama	Ortalama	Değişkenlik Katsayısı	Üstünlük Derecesi
66	Emek	1,74	0,73	1,02	110,30	Zayıf
68	Sermaye	1,61	1,21	1,40	29,82	Zayıf
71	Ar-ge (zor taklit edilen)	1,11	1,16	1,13	12,26	Zayıf
79	Ar-ge (zor taklit edilen)	1,09	1,57	1,32	55,61	Zayıf
97	Belirtilmemiş	1,43	1,07	1,25	51,79	Zayıf

Kaynak: COMTRADE veri tabanı kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Brezilya'nın ihracat uzmanlaşma ve rekabet düzeyinin en yüksek olduğu ürün grubu SITC 22 kodlu “yağlı tohumlar, yağ veren meyveler” dir. Bunu SITC 06 kodlu “şeker, şeker ürünleri, bal” ve SITC 08 kodlu “hayvanlar için gıda maddeleri” takip etmektedir. Brezilya'nın özellikle güçlü üstünlüğe sahip olduğu ürünlerin değişkenlik katsayılarının nispi anlamda yüksek olmaması, söz konusu ürünlerin ihracat uzmanlaşma ve rekabet gücünün seyrindeki istikrarı işaret etmektedir. Brezilya'nın üstünlüklerinden sadece 2'si (zayıf derecede) katma değeri yüksek zor taklit edilen ar-ge bazlı ürünlerin ihracatından ibarettir. Sözü edilen ürünler SITC 71 kodlu “güç üreten makine ve araçlar” ile SITC 79 kodlu “diğer taşıt araçları” dır (Tablo-6).

Tablo 7. Rusya'nın Uzmanlaşma ve Rekabet Düzeyi

SITC Rev3 2 Hane Ürün Grubu	Teknoloji Yoğunluğu	1996- 2002 Ortalama	2003- 2009 Ortalama	Ortalama	Değişkenlik Katsayısı	Üstünlük Derecesi
24	Hammadde	3,64	4,50	4,13	15,64	<i>güçlü</i>
33	Hammadde	4,76	4,83	4,79	8,01	<i>güçlü</i>
34	Hammadde	16,04	7,46	11,58	46,14	<i>güçlü</i>
56	Hammadde	7,48	6,54	6,99	11,19	<i>güçlü</i>
23	Hammadde	2,18	1,89	2,03	10,85	<i>orta</i>
32	Hammadde	2,99	3,56	3,30	17,61	<i>orta</i>
67	Sermaye	2,93	2,16	2,52	20,13	<i>orta</i>
68	Sermaye	4,84	2,71	3,60	35,03	<i>orta</i>
93	Belirtilmemiş	4,77	2,84	3,71	45,36	<i>orta</i>
21	Hammadde	2,11	0,38	1,06	95,63	<i>zayıf</i>

Tablo 7. Rusya'nın Uzmanlaşma ve Rekabet Düzeyi (devamı)

SITC Rev3 2 Hane Ürün Grubu	Teknoloji Yoğunluğu	1996- 2002 Ortalama	2003- 2009 Ortalama	Ortalama	Değişkenlik Katsayısı	Üstünlük Derecesi
25	Hammadde	1,58	1,19	1,37	19,57	<i>zayıf</i>
27	Hammadde	1,51	1,22	1,32	29,46	<i>zayıf</i>
28	Hammadde	1,96	0,83	1,24	68,24	<i>zayıf</i>
35	Sermaye	2,32	1,05	1,50	67,39	<i>zayıf</i>
52	Ar-ge (kolay taklit edilen)	2,06	1,40	1,58	36,56	<i>zayıf</i>

Kaynak: COMTRADE veri tabanı kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Rusya 15 ürün grubunun ihracatında uzmandır ve rekabet üstünlüğüne sahiptir. Rusya'nın, rekabet üstünlüğüne sahip olduğu 15 üründen sadece 3'ünün ihracat rekabet gücünde; 2003-2010 döneminde, 1996-2002 dönemine göre artış bulunmaktadır. Söz konusu durum, Rusya'nın küresel piyasalardaki rekabet gücünün gelişimi bakımından olumsuz bir görüntüdür¹. Rusya'nın üstünlüklerinden 4'ü güçlü, 5'i orta derecede, 6'sı da zayıf derecededir.

Rusya'nın ihracatında uzman olduğu 15 üründen 10'u, güçlü üstünlüklerinin ise tamamı hammadde yoğundur. Rusya'nın ihracatında AKÜ katsayısının en yüksek olduğu ürünler sırasıyla SITC 24 kodlu "mantar, odun ve kereste", SITC 33 kodlu "petrol, petrolden elde edilen ürün" ve SITC 34 kodlu "doğalgaz" dır. Bununla birlikte, Rusya'nın güçlü üstünlüklerinde genel bir istikrar durumu söz konusudur. Rusya'nın ihracatında uzman olduğu ürün grupları arasında emek yoğun ürünlerin bulunmaması dikkat çekicidir (Tablo-7)

Rusya'nın üstünlüklerinden sadece 1'i (zayıf derecede) katma değeri yüksek kolay taklit edilen ar-ge bazlı ürünlerin (SITC 52 kodlu "inorganik kimyasal ürünler") ihracatından ibarettir.

¹ Rusya'nın dış ticaretine ilişkin SITC sınıflandırmasına ilişkin veriler 1996 yılından sonra elde edilmeye başlanmıştır.

Tablo 8. Hindistan'ın Uzmanlaşma ve Rekabet Düzeyi

SITC Rev3 2 Hane Ürün Grubu	Teknoloji Yoğunluğu	1993- 2001 Ortalama	2002- 2010 Ortalama	Ortalama	Değişkenlik Katsayısı	Üstünlük Derecesi
07	Hammadde	5,55	2,58	4,04	38,30	<i>güçlü</i>
65	Emek	5,52	4,12	4,82	17,01	<i>güçlü</i>
66	Emek	6,99	6,86	7,05	32,37	<i>güçlü</i>
83	Emek	13,49	2,13	5,56	188,30	<i>güçlü</i>
03	Hammadde	4,13	2,27	3,20	33,46	<i>orta</i>
04	Hammadde	2,86	2,69	2,71	33,18	<i>orta</i>
08	Hammadde	5,06	3,11	3,98	38,02	<i>orta</i>
26	Emek	1,28	3,78	2,34	86,81	<i>orta</i>
27	Hammadde	3,28	3,57	3,47	17,28	<i>orta</i>
28	Hammadde	2,31	2,92	2,57	29,38	<i>orta</i>
29	Hammadde	3,32	2,12	2,71	27,99	<i>orta</i>
43	Hammadde	6,70	1,22	2,77	189,46	<i>orta</i>
53	Sermaye	2,64	1,82	2,15	29,75	<i>orta</i>
61	Emek	3,97	3,20	3,53	21,21	<i>orta</i>
84	Emek	3,51	3,00	3,33	35,79	<i>orta</i>
05	Hammadde	1,82	1,23	1,52	23,11	<i>zayıf</i>
06	Hammadde	1,15	2,03	1,53	78,53	<i>zayıf</i>
12	Sermaye	1,27	1,51	1,40	22,29	<i>zayıf</i>
22	Hammadde	1,95	1,42	1,69	27,31	<i>zayıf</i>
42	Hammadde	1,27	0,77	1,01	49,92	<i>zayıf</i>
51	Ar-ge (kolay taklit edilen)	1,15	1,76	1,50	34,44	<i>zayıf</i>
54	Ar-ge (kolay taklit edilen)	1,39	1,14	1,28	30,36	<i>zayıf</i>
62	Sermaye	0,98	1,11	1,08	30,51	<i>zayıf</i>
67	Sermaye	1,00	1,77	1,42	36,54	<i>zayıf</i>
69	Emek	1,08	1,25	1,20	28,82	<i>zayıf</i>
85	Emek	1,66	1,59	1,66	35,64	<i>zayıf</i>
89	Emek	0,95	1,72	1,30	40,52	<i>zayıf</i>

Kaynak: COMTRADE veri tabanı kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Hindistan 28 ürün grubunun ihracatında uzmandır ve rekabet üstünlüğüne sahiptir. Hindistan, söz konusu 28 ürünün 11'inin ihracatında; 2002-2010 döneminde, 1993-2001 dönemine göre rekabet gücünü arttırmıştır. Hindistan'ın üstünlüklerinden 4'ü güçlü, 11'i orta, 9'u da zayıf derecededir. Hindistan'ın ihracat rekabet gücüne sahip olduğu ürünler çoğunlukla emek ve hammadde yoğunudur.

Hindistan'ın üstünlüklerinden 2'si (zayıf derecede) katma değeri yüksek kolay taklit edilen ar-ge bazlı ürünlerin (SITC 51 kodlu "organik kimyasal ürünler" ve SITC 54 kodlu "tıp ve eczacılık ürünleri") ihracatından ibarettir (Tablo-8).

Tablo 9. Çin'in Uzmanlaşma ve Rekabet Düzeyi

SITC Rev3 2 Hane Ürün Grubu	Teknoloji Yoğunluğu	1993- 2001 Ortalama	2002- 2010 Ortalama	Ortalama	Değişkenlik Katsayısı	Üstünlük Derecesi
83	Emek	19,71	4,47	8,77	158,86	<i>güçlü</i>
84	Emek	4,36	3,73	4,07	28,15	<i>güçlü</i>
85	Emek	4,37	3,94	4,29	35,05	<i>güçlü</i>
32	Hammadde	2,70	1,64	2,20	43,40	<i>orta</i>
65	Emek	2,33	2,82	2,65	27,09	<i>orta</i>
75	Ar-ge (kolay taklit edilen)	1,17	3,20	2,21	49,01	<i>orta</i>
76	Ar-ge (kolay taklit edilen)	1,64	2,70	2,18	26,11	<i>orta</i>
81	Emek	2,53	2,47	2,47	17,32	<i>orta</i>
82	Emek	1,84	2,46	2,14	20,58	<i>orta</i>
89	Emek	2,01	1,87	2,01	38,45	<i>orta</i>
03	Hammadde	2,01	1,46	1,73	18,43	<i>zayıf</i>
05	Hammadde	1,47	0,92	1,18	27,19	<i>zayıf</i>
27	Hammadde	2,25	1,04	1,64	39,26	<i>zayıf</i>
29	Hammadde	2,10	0,87	1,46	45,79	<i>zayıf</i>
43	Hammadde	3,94	0,10	1,19	265,34	<i>zayıf</i>
52	Ar-ge (kolay taklit edilen)	1,80	1,53	1,69	26,84	<i>zayıf</i>
61	Emek	1,13	1,07	1,11	30,09	<i>zayıf</i>
63	Emek	1,15	1,45	1,31	14,54	<i>zayıf</i>
66	Emek	1,10	1,00	1,03	21,02	<i>zayıf</i>
69	Emek	1,45	1,79	1,68	24,97	<i>zayıf</i>
77	Ar-ge (zor taklit edilen)	0,76	1,38	1,09	37,41	<i>zayıf</i>
88	Ar-ge (zor taklit edilen)	3,01	1,07	1,76	98,28	<i>zayıf</i>

Kaynak: COMTRADE veri tabanı kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Çin 23 ürün grubunun ihracatında uzmandır. Çin'in, 23 üründen 7'sinin ihracat rekabet gücünde; 2002-2010 döneminde, 1993-2001 dönemine göre artış bulunmaktadır. Çin'in ihracat rekabet üstünlüklerinden 3'ü

güçlü, 7'si orta, 12'si de zayıf derecededir. Çin'in üstünlüklerinin önemli kısmı emek yoğunudur.

Çin'in en yüksek AKÜ katsayılarına sahip olduğu ürün grupları sırasıyla SITC 83 kodlu "seyahat eşyası, el çantaları vb. taşıyıcı eşya", SITC 84 kodlu "giyim eşyası ve bunların aksesuarları" ve SITC 85 kodlu "ayakkabılar" dır. Çin'in en yüksek AKÜ katsayısına sahip olduğu SITC 83 kodlu ürünün ihracat rekabet gücünde Türkiye ile benzerliği dikkat çekicidir. Türkiye'de olduğu gibi Çin'de de söz konusu ürünün liderliğinin yanı sıra rekabet gücünde ciddi istikrarsızlık durumu mevcuttur. Çin'in ihracatında uzman olduğu ürün grupları arasında sermaye yoğun ürünlerin bulunmaması dikkat çekicidir (Tablo-9)

Çin, diğer BRIC ülkeleri ve Türkiye'den farklı olarak, ar-ge bazlı 5 ürünün (3'ü kolay, 2'si zor taklit edilen) ihracatında rekabet avantajına (2'si orta derecede) sahiptir. Sözü edilen ürünlerden kolay taklit edilenleri SITC 75 kodlu "büro makineleri ve otomatik veri işleme makineleri", SITC 76 kodlu "haberleşme, ses kaydetme ve sesi tekrar vermeye yarayan cihaz ve araçlar", SITC 52 kodlu "inorganik kimyasal ürünler"; zor taklit edilenleri ise SITC 77 kodlu "elektrik makineleri, cihazları ve aletleri, vb. aksam, parçaları" ve SITC 88 kodlu "fotoğraf malzemesi, optik eşya, saatler" dir.

Tablo 10. Türkiye'nin Uzmanlaşma ve Rekabet Düzeyi

SITC Rev3 2 Hane Ürün Grubu	Teknoloji Yoğunluğu	1993- 2001 Ortalama	2002- 2010 Ortalama	Ortalama	Değişkenlik Katsayısı	Üstünlük Derecesi
05	Hammadde	7,14	4,65	5,88	23,72	<i>güçlü</i>
12	Sermaye	5,06	3,03	4,03	27,92	<i>güçlü</i>
65	Emek	3,98	4,85	4,56	28,52	<i>güçlü</i>
83	Emek	23,22	0,46	6,84	271,20	<i>güçlü</i>
84	Emek	6,12	5,62	6,05	40,27	<i>güçlü</i>
06	Hammadde	3,58	1,46	2,43	49,62	<i>orta</i>
27	Hammadde	3,22	3,77	3,46	29,75	<i>orta</i>
43	Hammadde	4,56	1,72	3,05	68,08	<i>orta</i>
67	Sermaye	2,39	2,61	2,49	43,97	<i>orta</i>
81	Emek	1,52	3,16	2,36	38,23	<i>orta</i>
00	Hammadde	2,65	0,15	1,04	160,68	<i>zayıf</i>
04	Hammadde	1,86	1,37	1,61	24,99	<i>zayıf</i>
07	Hammadde	1,11	1,01	1,03	18,42	<i>zayıf</i>
09	Hammadde	2,21	1,51	1,85	23,98	<i>zayıf</i>
26	Emek	2,30	1,29	1,77	34,44	<i>zayıf</i>
41	Hammadde	4,53	0,21	1,30	257,51	<i>zayıf</i>

Tablo 10. Türkiye'nin Uzmanlaşma ve Rekabet Düzeyi (devamı)

SITC Rev3 2 Hane Ürün Grubu	Teknoloji Yoğunluğu	1993- 2001 Ortalama	2002- 2010 Ortalama	Ortalama	Değişkenlik Katsayısı	Üstünlük Derecesi
42	Hammadde	1,74	0,90	1,30	45,50	<i>zayıf</i>
55	Sermaye	1,26	1,15	1,22	39,71	<i>zayıf</i>
58	Ar-ge (kolay taklit edilen)	0,73	1,70	1,21	48,56	<i>zayıf</i>
62	Sermaye	1,38	1,98	1,75	33,49	<i>zayıf</i>
66	Emek	2,49	1,81	1,96	53,15	<i>zayıf</i>
69	Emek	0,87	1,63	1,26	38,01	<i>zayıf</i>

Kaynak: COMTRADE veri tabanı kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Türkiye 22 ürün grubunun ihracatında uzmanlaşmıştır. Türkiye, 22 ürünün sadece 7'sinin ihracatında; 2002-2010 döneminde, 1993-2001 dönemine göre rekabet gücünü arttırmıştır. Türkiye'nin üstünlüklerinden 5'i güçlü, 5'i orta, 12'si de zayıf derecededir.

Türkiye'nin AKÜ endeks değeri en yüksek ürün grubu SITC 83 kodlu "seyahat eşyası, el çantaları vb. taşıyıcı eşya" dır. Bununla birlikte, sözü edilen ürünün ihracat rekabet gücünde yüksek bir değişkenlik (istikrarsızlık) söz konusudur. Türkiye'nin en yüksek ihracat rekabet gücüne sahip olduğu diğer ürünler SITC 84 kodlu "giyim eşyası ve bunların aksesuarları" ve SITC 05 kodlu "meyve ve sebzeler" dir.

Türkiye'nin üstünlüklerinden sadece 1'i (zayıf derecede) katma değeri yüksek kolay taklit edilen ar-ge bazlı ürünlerin (SITC 58 kodlu "ilk şekilde olmayan plastikler") ihracatından ibarettir (Tablo-10).

Söz konusu sonuçlar, vitrindeki ülke olan Çin'den ziyade, Hindistan ve Brezilya'nın uzmanlaştığı ve rekabet üstünlüğüne sahip olduğu ürün gruplarının sayısının (ürün çeşitlendirmesinin) daha fazla olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte Rusya, BRIC ekonomileri içinde ihracatında uzmanlaştığı ürün gruplarının sayısı bakımından son sırada yer almaktadır. Bir başka ifadeyle Rusya, ihracat rekabet gücü bakımından BRIC ekonomileri içinde ürün çeşitlendirmesinin en düşük (ürün yoğunlaşması en yüksek) olduğu ülkedir. BRIC ülkeleriyle ihracat rekabet üstünlüğüne sahip olunan ürün grupları sayısı bazında karşılaştırma yapıldığında; Türkiye'nin küresel piyasalara gerçekleştirdiği ihracatta sadece Rusya karşısndaki üstünlüğü göze çarpmaktadır. Bununla birlikte, son yıllarda gerek Türkiye'nin, gerekse BRIC

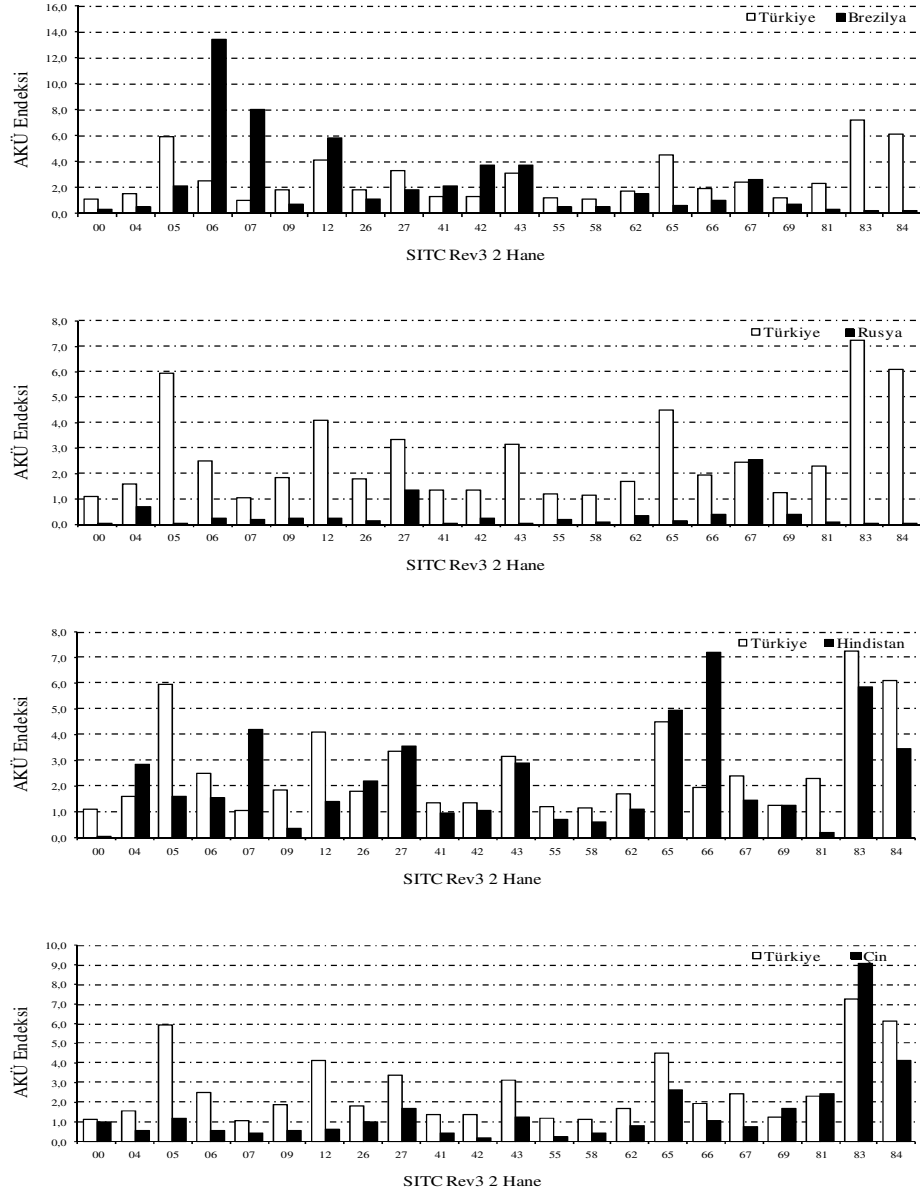
ekonomilerinin tamamının ihracat rekabet üstünlüklerinin nispi olarak azalmakta olması çarpıcı bir gelişme olarak karşımıza çıkmaktadır.

BRIC ülkelerinin ve Türkiye'nin ihracat uzmanlaşma ve rekabet düzeyi en yüksek ürün grupları incelendiğinde (Tablo-6, 7, 8, 9, 10), popüler ürün gruplarında genel bir benzerlik fark edilmektedir. Keza, Türkiye'nin rekabet gücü en yüksek ürün grubu olan SITC Rev3 83 kodlu "seyahat eşyası, el çantaları vb." ve SITC Rev3 65 kodlu "tekstil iplik, kumaş vb." ihracatında Hindistan ve Çin'in de rekabet avantajına sahip olduğu görülmektedir. Bununla beraber, Türkiye'nin rekabet gücü en yüksek ikinci mal grubu olan SITC Rev3 84 kodlu "giyim eşyası ve aksesuarları" ihracatında Çin'in rekabet gücünün de yüksek olduğu görülmektedir. Brezilya'nın ve Rusya'nın ihracat rekabet gücü en yüksek ürün grupları incelendiğinde, diğer BRIC ülkeleri ve Türkiye ile benzerlik göstermediği görülmektedir.

Şekil 1, Türkiye'nin ihracatında uzmanlaştığı 22 ürün grubunun BRIC ülkeleriyle karşılaştırmalı analizini sunmaktadır. Analizde 1993-2010 yıllarına ilişkin AKÜ katsayılarının uygun ortalama değerleri ele alınmıştır. Türkiye, sözü edilen ürün gruplarının 15'inin ihracatında BRIC ülkelerinden herhangi birisi karşısında rekabet dezavantajına sahiptir. Bununla birlikte Türkiye, ihracat rekabet avantajına sahip olduğu ürün gruplarının tamamında Rusya karşısında rekabet avantajına sahiptir. Bu durum, Rusya'nın küresel piyasalarda rekabet edebilirlik açısından Türkiye için bir engel niteliği taşımadığını göstermektedir.

SITC Rev3 2 haneli ürün grubu bazında BRIC ekonomileri ve Türkiye'nin ihracat uzmanlaşma ve rekabet gücüne ilişkin elde edilen AKÜ sonuçları, çalışmanın önceki bölümündeki ihracat benzerlik endeksinde elde edilen sonuçları desteklemektedir².

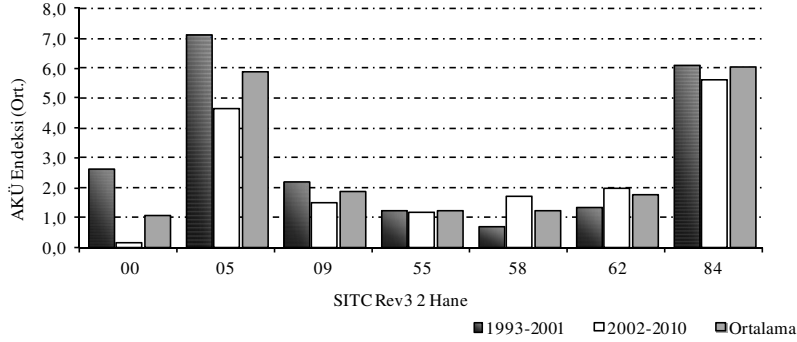
² Keza, tarafımızca elde edilen ihracat benzerlik endeksi sonuçları, Türkiye'nin BRIC ülkeleri arasında özellikle Hindistan ve Çin ile olan benzerliğini işaret etmektedir.

Şekil 1. Türkiye'nin İhracatta Uzmanlaştığı Ürünlerdeki Rekabet Düzeyinin BRIC Ülkeleriyle Karşılaştırılması (1993-2010 Ortalaması)

Kaynak: COMTRADE veri tabanı kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Türkiye, 7 ürün grubunun ihracatında BRIC ülkelerinin tamamına karşı rekabet avantajına sahip olup, söz konusu ürün grupları SITC 00 “canlı hayvanlar³”, SITC 05 “meyve ve sebzeler”, SITC 09 “çeşitli yenilebilir ürünler”, SITC 55 “uçucu yağlar, parfüm, kozmetik, tuvalet müstahzarları”, SITC 58 “ilk şekilde olmayan plastikler”, SITC 62 “kauçuktan eşya”, SITC 84 “giyim eşyası ve bunların aksesuarları”dır (Şekil 2).

Şekil 2. Türkiye'nin BRIC Ülkelerinin Tamamına Karşı Rekabet Avantajına Sahip Olduğu Ürün Grupları

Kaynak: COMTRADE veri tabanı kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

4.2. SITC Teknoloji Sınıflandırmasına Göre Türkiye ile BRIC Ekonomilerinin İhracat Uzmanlaşma ve Rekabet Düzeyinin Analizi

SITC teknoloji sınıflandırması, ülkelerin ihraç ettiği ürünlerin teknoloji yoğunluklarını gösterirken, ürün grupları; hammadde yoğun, emek yoğun, sermaye yoğun, kolay taklit edilen araştırma bazlı ve zor taklit edilen araştırma bazlı olmak üzere 5 kategoriye ayrılmaktadır (Hufbauer, 1974:3-38). Çalışmanın bu bölümünde, Türkiye ve BRIC ülkelerinin ihraç ettiği ürünlerin faktör yoğunluklarına göre uzmanlaşma, rekabet avantajı/dezavantajı durumunun yıllara göre değişimi incelenmeye çalışılmıştır. Bu analiz bize, çalışmanın önceki kısımlarında ortaya koyulan BRIC ekonomileriyle Türkiye arasındaki ihracat benzerliklerinin

³ Türkiye'nin SITC 00 kodlu canlı hayvanlar ihracatında 18 yıla ilişkin AKÜ endeks değerlerinin ortalaması rekabet avantajını işaret etse de; 1999 sonrası endeks değerleri oldukça düşük olup, sürekli dezavantajı göstermektedir.

ve ürün grupları bazındaki rekabet durumunun faktör yoğunlukları çerçevesinde analiz edilebilmesi şansı tanımlanmaktadır.

BRIC ekonomileri ve Türkiye'nin küresel piyasalara ihraç ettiği ürünlere ilişkin açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler (ihracat rekabet gücü) SITC teknoloji sınıflandırmasına göre analiz edildiğinde, söz konusu ülkelerin genellikle hammadde ve emek yoğun ürünlerin ihracatında uzmanlaştığı görülmektedir. Keza; Brezilya, Rusya ve Hindistan hammadde yoğun ürünlerin ihracatında rekabet avantajına sahiptir⁴. Emek yoğun ürünlerin ihracatında da Hindistan, Çin ve Türkiye rekabet avantajına sahiptir. Sermaye yoğun ürünün ihracatında Türkiye; gerek küresel piyasalarda, gerekse tüm BRIC ülkeleri karşısında rekabet avantajına sahiptir. Türkiye ile birlikte Brezilya'nın da sermaye yoğun ürünün ihracatında rekabet avantajı bulunmaktadır (Tablo-11, Şekil 3).

Tablo 11. BRIC Ülkeleri ve Türkiye'nin SITC Teknoloji Sınıflandırmasına Göre İhracat Uzmanlaşma Değerleri

		BREZİLYA		RUSYA		HİNDİSTAN		ÇİN		TÜRKİYE	
		AKÜ	lnAKÜ	AKÜ	lnAKÜ	AKÜ	lnAKÜ	AKÜ	lnAKÜ	AKÜ	lnAKÜ
		1993	2,07	0,73	-	-	1,41	0,35	0,99	-0,02	1,39
Hammadde Yoğun	1997	2,19	0,78	2,98	1,09	1,38	0,32	0,76	-0,27	1,15	0,14
	2001	1,96	0,67	3,15	1,15	1,05	0,05	0,53	-0,64	0,75	-0,28
	2005	2,08	0,73	3,43	1,23	1,30	0,27	0,31	-1,18	0,72	-0,32
	2010	2,65	0,97	3,21	1,17	1,38	0,32	0,23	-1,45	0,73	-0,31
	Ort.	2,30	0,83	3,23	1,17	1,31	0,27	0,52	-0,66	0,93	-0,08

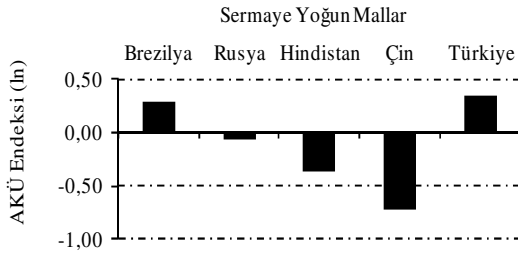
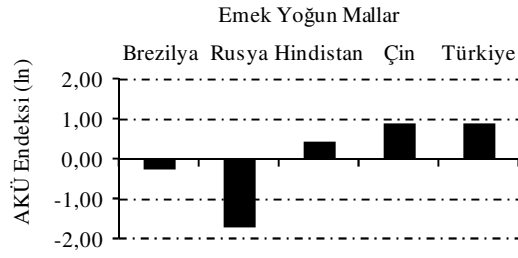
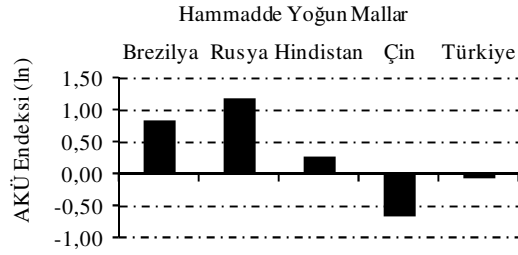
⁴ Uzmanlaşmanın olması (rekabet avantajına sahip olunması), açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük (AKÜ) endeksinin 1'den büyük olduğunu, AKÜ endeksinin "ln" değerinin de pozitif olduğunu ifade etmektedir. Aksi değerler, uzmanlaşmanın olmadığını (rekabet dezavantajını) işaret etmektedir.

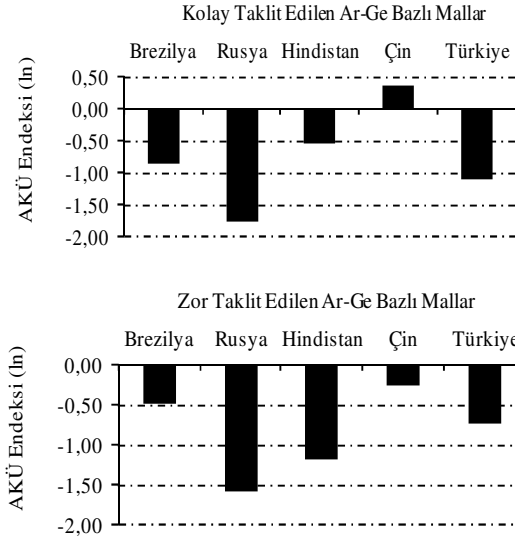
Tablo 11. BRIC Ülkeleri ve Türkiye'nin SITC Teknoloji Sınıflandırmasına Göre İhracat Uzmanlaşma Değerleri (devamı)

		BREZİLYA		RUSYA		HİNDİSTAN		ÇİN		TÜRKİYE	
		AKÜ	lnAKÜ	AKÜ	lnAKÜ	AKÜ	lnAKÜ	AKÜ	lnAKÜ	AKÜ	lnAKÜ
Emek Yoğun	1993	0,97	-0,03	-	-	1,38	0,32	2,85	1,05	2,43	0,89
	1997	0,83	-0,18	0,15	-1,90	1,32	0,28	2,66	0,98	2,59	0,95
	2001	0,84	-0,18	0,21	-1,56	1,46	0,38	2,61	0,96	2,79	1,03
	2005	0,73	-0,32	0,16	-1,82	1,54	0,43	2,16	0,77	2,42	0,89
	2010	0,52	-0,66	0,17	-1,79	2,34	0,85	2,21	0,79	2,34	0,85
	Ort.	0,75	-0,29	0,18	-1,72	1,53	0,43	2,43	0,89	2,47	0,90
Sermaye Yoğun	1993	1,65	0,50	-	-	0,67	-0,40	0,34	-1,08	1,23	0,21
	1997	1,49	0,40	1,21	0,19	0,61	-0,49	0,47	-0,76	1,20	0,18
	2001	1,41	0,34	0,99	-0,01	0,58	-0,54	0,49	-0,71	1,19	0,18
	2005	1,38	0,32	0,84	-0,18	0,78	-0,25	0,51	-0,67	1,59	0,46
	2010	1,01	0,01	0,72	-0,34	1,01	0,01	0,55	-0,59	1,84	0,61
	Ort.	1,33	0,29	0,93	-0,07	0,69	-0,38	0,48	-0,73	1,42	0,35
Kolay Tak. Ar-ge	1993	0,43	-0,84	-	-	0,44	-0,83	0,83	-0,18	0,27	-1,32
	1997	0,45	-0,79	0,27	-1,33	0,59	-0,53	1,09	0,09	0,25	-1,38
	2001	0,51	-0,66	0,24	-1,44	0,54	-0,62	1,21	0,19	0,36	-1,03
	2005	0,44	-0,82	0,14	-1,93	0,59	-0,52	1,89	0,64	0,40	-0,91
	2010	0,33	-1,10	0,14	-1,99	0,67	-0,40	1,90	0,64	0,32	-1,13
	Ort.	0,43	-0,86	0,17	-1,75	0,59	-0,54	1,45	0,37	0,33	-1,11
Zor Tak. Ar-ge	1993	0,61	-0,49	-	-	0,17	-1,75	0,49	-0,71	0,27	-1,32
	1997	0,57	-0,55	0,24	-1,41	0,21	-1,58	0,59	-0,53	0,33	-1,10
	2001	0,73	-0,31	0,25	-1,39	0,23	-1,45	0,73	-0,31	0,48	-0,74
	2005	0,66	-0,41	0,15	-1,89	0,38	-0,97	0,86	-0,15	0,55	-0,60
	2010	0,50	-0,70	0,13	-2,05	0,48	-0,74	1,16	0,15	0,68	-0,39
	Ort.	0,62	-0,48	0,21	-1,57	0,31	-1,18	0,77	-0,26	0,48	-0,73

Kaynak: COMTRADE veri tabanı kullanılarak tarafımızca hesaplanmış ve düzenlenmiştir.

Katma değeri yüksek ar-ge bazlı ürün gruplarının ihracatında da BRIC lkeleri ve Türkiye genel bir rekabet dezavantajına sahiptir. Bu hususta tek istisna Çin'dir. Zira, Çin kolay taklit edilebilir ar-ge bazlı ürünün ihracatında istikrarlı bir rekabet avantajına sahiptir. Buna ilaveten Çin, zor taklit edilen ar-ge bazlı ürünlerin ihracatında da 2008 yılından bu yana istikrarlı bir rekabet gücü elde etmiştir. Türkiye ve Hindistan, ar-ge bazlı ürünlerin ihracatında rekabet dezavantajına sahip olsa da, yıllar itibariyle ortaya çıkan görünüm ilerleyen yıllar açısından umut vericidir.

Şekil 3. BRIC Ülkeleri ve Türkiye'nin Faktör Yoğunluklarına Göre İhracat Uzmanlaşma Düzeyleri (1993-2010 Ortalama)

Kaynak: COMTRADE veri tabanı kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

BRIC ülkeleri ve Türkiye arasında en büyük ekonomi durumunda olan Çin'in özellikle ar-ge bazlı ürünlerin ihracatında da uzman ve rekabet avantajına sahip olması, ihracatında Çin ile ürün ve piyasa benzerliği bulunan Türkiye gibi ülkeler açısından tehdit edici bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

5. Sonuç

Açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler yaklaşımıyla BRIC ekonomileri ile Türkiye'nin ürün ve faktör yoğunluğu bazında ihracat uzmanlaşma ve rekabet gücünü, benzerliklerini ve farklılıklarını ortaya koyabilmek amacıyla yapılan bu çalışmadan elde edilen bulgular; BRIC ekonomilerinin genel olarak hammadde ve emek yoğun ürünlerin ihracatında uzman (karşılaştırmalı üstünlüğe sahip) olduğunu göstermektedir. Buna karşın, Türkiye'nin ihracatında uzmanlaşma düzeyi daha çok emek ve sermaye yoğun ürünlerle sınırlıdır. BRIC ülkelerinden özellikle Çin'in katma değeri yüksek ar-ge bazlı ürünlerin ihracatında rekabet gücüne sahip olması ve üstünlüğünü sürekli arttırması dikkat

çekicidir. Keza, kolay taklit edilen ar-ge bazlı ürünlerin ihracatında genel bir rekabet avantajına sahip olan Çin, 2008 yılından itibaren zor taklit edilen ar-ge bazlı ürünlerin ihracatında da rekabet avantajına sahip olmuştur. Bu durum, genellikle niteliksiz emek yoğun ürünlerin ihracatında üstün olarak algılanan Çin'in imajını değiştirmesine yol açmaktadır. İhracatındaki ürün çeşitlendirmesini ve ihracat rekabet gücünü arttırmayı bağlamında Çin lehine katma değer artışı şeklinde ortaya çıkan gelişmeler, ürün ve ihracat piyasaları bakımından benzerlik gösteren Türkiye gibi diğer yükselen ekonomiler açısından tehdit oluşturmaktadır.

Ürün bazında ihracat rekabet gücüne yönelik yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgular, BRIC ekonomilerinin ve Türkiye'nin genel olarak tekstil, hazır giyim ve seyahat eşyaları ihracatındaki rekabet güçlerinin çok yüksek olduğunu göstermektedir. Özellikle Hindistan ve Brezilya'nın rekabet avantajına sahip olduğu ürün sayısı ve ürün çeşitlendirmesi bazındaki üstünlüğü dikkat çekicidir. Bununla beraber, Türkiye'nin ihracat rekabet avantajına sahip olduğu ürünlerin önemli bir kısmında BRIC ekonomileri geneline göre açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük (AKÜ) katsayılarının son yıllarda azalması olumsuz bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çalışmada, gerek ihracat benzerlik endeksi, gerekse SITC Rev3 2 haneli ürün sınıflandırması ve SITC teknoloji sınıflandırması bazında hesaplanan açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük katsayıları sonuçlarının paralellik gösterdiği ifade edilebilir. Zira, BRIC ülkelerinden Hindistan ve Çin daha çok emek yoğun ürünlerin ihracatında nispi olarak yüksek rekabet gücüne sahip olup, bu durum Türkiye'nin güçlü olduğu faktör yoğunluklarıyla da benzerlik göstermektedir. Türkiye'nin Hindistan ve Çin ile ihracat benzerlik endeksi sonuçlarının nispi anlamda yüksekliği (% 60 oranında) de bu durumu desteklemektedir. Bununla birlikte, Brezilya ve Rusya'nın Türkiye ile ihracat benzerlik endeksinin nispi anlamda düşükliğü; ihracat rekabet gücünde daha ziyade hammadde yoğun ürünlerin AKÜ katsayılarının yüksekliği şeklinde de kendisini göstermiştir.

Çalışmada ürün ve faktör yoğunluğu bazında yapılan analizler, Türkiye'nin hem BRIC ekonomileri karşısında, hem de dünya genelinde katma değeri yüksek, ileri teknoloji gerektiren ürünlerin ihracatındaki rekabet dezavantajını işaret etmektedir. Bu bağlamda, Türkiye'nin yükselen ekonomiler içinde ve küresel piyasalarda ihracat rekabet gücünü arttırabilmesi ve sürekli kılabilmesi için emek stokunun niteliğini ve verimliliğini arttırması, üretim ve ihracat profilini ar-ge bazlı ürünlere

yönelik olarak değiştirmesi ve söz konusu ürünlerde dışa olan bağımlılığın azaltılmasına yönelik bir üretim ve dış ticaret stratejisi geliştirmesi gerekmektedir.

Kaynakça

- Batra, A., Khan, Z. (2005) "Revealed Comparative Advantage: An Analysis for India and China", *Indian Council for Research on International Economic Relations*, Working Paper, 168, New Delhi, 1-85.
- Bekmez, S., Rezioglu, M. (2008) *Rekabet, Rekabet Gücü ve Rekabet Gücünü Ölçme Yöntemleri, Türkiye Avrupa Birliği Sektörel Rekabet Analizleri*, Nobel Yay.
- Balassa, B. (1965) "Trade Liberalization and Revealed Comparative Advantage", *The Manchester School of Economic and Social Studies*, 33(2), 99-123.
- Beningo, S. (2006) "Trade and Transportation Between the United States and China, and Between the United States and India", *2006 Conference of the Society of Government Economists*, Washington.
- Changjun Y., Ping H. (2001) "Does Comparative Advantage Explain Export Patterns in China?", *CERDI, Etudes et Documents*, 1-31.
- Choorikkad V., "India and China: Changing Patterns of Comparative Advantage?", *India Development Report*, <http://www.globelicsindia2006.org/Veeramani.pdf>, 11.01.2008 tarihi itibariyle.
- Coxhead, I. (2007) "A New Resource Curse? Impacts of China's Boom on Comparative Advantage and Resource Dependence in Southeast Asia", *World Development*, 35(7).
- Farhad M., Saeed Y., Mostafa M., Gharahdaghi, A. A. ftp://ftp.fao.org/upload/.../672_en.doc, 22.06.2011 tarihi itibariyle.
- Hinlopen, J. (2001) "On the empirical distribution of the Balassa Index", *Review of World Economics*, 137(1), 1-26.
- Hufbauer, G. (1974) "Specialization by Industrial Countries: Extent and Consequences", *The International Division of Labour: Problems and Perspectives-International Symposium*, Germany, 3-38.
- Hult, T. (2009) "The BRIC Countries", *Global EDGE Business Review*, 3(4), 1.

- Kösekahyaoğlu, L. (2003) "Comparative Advantage of Turkey With Regard to The EU", *SDÜ İ.İ.B.F Dergisi*, 8(2), 147-156.
- Küçükkiremitçi, O. (2006) "Sanayi Sektörünün Dış Ticaret Performansının Rekabet Gücüne Göre Değerlendirilmesi (1995-2005 Dönemi)", *T.C. İnönü Üniversitesi İ.İ.B.F. Ulusal Bağımsızlık İçin Türkiye İktisat Politikaları Kurultayı- 13-16 Haziran 2006*, Malatya.
- Mikic, M. (2005) "Commonly Used Trade Indicators:A Note", *ARTNeT Capacity Building Workshop on Trade Research, UNESCAP*, 1-22.
- Mykhnenko, V. (2005) "What Type of Capitalism in Eastern Europe?Institutional Structures, Revealed Comparative Advantages, and Performance of Poland and Ukraine", *Centre for Public Policy for Regions (CPPR) Discussion Paper*, 6, 1-39.
- Porter, M.E. (1991) "Towards a Dynamic Theory of Strategy ", *Strategic Management Journal*, 12, 95-117.
- Qinetti, A., Rajcaniova, M., Matejkova, E. (2009) "The Competitiveness and Comparative Advantage of the Slovak and the EU Afri-food Trade with Russia and Ukraine", *Agriultural Journals*, 55(8), 375-383.
- Rahman, M. M., Zheng, Z., Ara, L. A. (2004) "The Trade Performance of Bangladesh in Clothing", *China-USA Business Review (Journal)*, 3(3), USA, 1-27.
- Renard, T. (2009) "A BRIC In The World:Emerging Powers, Europe, and The Coming Order", *EGMONT*, Royal Institute for International Relations, EGMONT Paper, 31, Academia Press, 1-42.
- Standart&Poors (2009) BRIC By Name, BRIC By Nature?. Ratings Direct.
- Serin, V., Civan, A. (2008) "Revealed Comparative Advantage and Competitiveness: A Case Study for Turkey towards the EU", *Journal of Economic and Social Research*, 10(2), 25-41.
- Şimşek, N., Seymen, D., Utkulu, U. (2007) "Turkey's Competitiveness in the EU Market:A Comparison of Different Trade Measures", *European Trade Study Group (ETSG) 9th Annual Conference 2007*, Atina, 1-44.
- Tetsufumi Y., Swarnali A., Alex K. (2009) "BRICs Lead The Global Recovery", *BRICs Monthly, Goldman Sachs*, 9(5), 1-4.
- Trung, N. T. (2002) "Vietnam' s International Trade Regime and Comparative Advantage", *Centre for ASEAN Studies (CAS)-*

Centre for International Management and Development Antwerp (CIMDA), CAS Discussion Paper, 37, 1-20.

- Utkulu, U. (2005) Türkiye'nin Dış Ticareti ve Değişen Mukayeseli Üstünlükler. Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.
- William E. J., Oleksandr M. (2000) "Comparative Advantage in Japan, Korea and Taiwan Between 1980 and 1996: Testing for Convergence and Implications for Closer Economic Relations", *ICSEAD Working Paper Series*, 2000(24), 1-32.
- William E. J., Masaru U. (1999) "M. Rules of Origin and the Competitive Position of Asian Textiles and Apparel Producers in the North American Market", *ICSEAD, Working Paper Series*, 01, 1-131.
- <http://online.wsj.com/article/SB10001424052748703396604576088061911843514.html>, 18.01.2011 tarihi itibariyle.
- <http://www.data.worldbank.org/indicator>, 26.01.2012 tarihi itibariyle.
- <http://www.statistics.com/resources/glossary/t/trimmean.php>, 22.04.2009 tarihi itibariyle.
- <http://www.comtrade.org>, 22.04.2009 tarihi itibariyle.
- <http://www.abhaber.com/haber.php?id=14394>, 20.02.2012 tarihi itibariyle.
- <http://www.heritage.org/index/explore>, 20.02.2012 tarihi itibariyle.

Ek Tablo 1. SITC Rev3 2 Hane Ürün Grupları

SITC	ÜRÜN GRUPLARI	SITC	ÜRÜN GRUPLARI
00	Canlı hayvanlar	56	Gübreler (272. grubun dışındakiler)
01	Et ve et ürünleri	57	İlk şekildeki plastikler
02	Süt, süt ürünleri ve yumurtalar	58	İlk şekilde olmayan plastikler
03	Balıklar ve diğer deniz ürünleri	59	Başka yerlerde belirtilmeyen kimyasal maddeler ve ürünler
04	Hububat, hububat ürünleri	61	Başka yerde belirtilmeyen işlenmiş deri ve kürkler
05	Meyve ve sebzeler	62	Kauçuktan eşya
06	Şeker, şeker ürünleri ve bal	63	Mantar ve ahşap eşya (mobilya hariç)
07	Kahve, çay, kakao, baharat ve ürünleri	64	Kağıt, karton ve kağıt hamurundan eşya
08	Hayvanlar için gıda maddeleri	65	Diğer tekstil iplik, kumaş, şekil ver. mens
09	Çeşitli yenilebilir ürünler	66	Diğer metal olmayan eşyalar
11	İçkiler	67	Demir ve çelik
12	Tütün ve tütün mamulleri	68	Demir ihtiva etmeyen madenler
21	İşlenmemiş kösele, deri ve kürk	69	Başka yerde belirtilmeyen madenden mamul eşya
22	Yağlı tohumlar, yağ veren meyveler	71	Güç üreten makineler ve araçlar
23	Ham kauçuk	72	Belirli sanayiler için özel makineler
24	Mantar, odun ve kereste	73	Metal işleme makineleri
25	Kağıt hamuru ve kullanılmış kağıt	74	Diğer genel endüstri makine/cihazların aksamları
26	Dokuma elyafı ve bunların artıkları	75	Büro ve otomatik veri işleme makineleri
27	Ham gübre ve madenler (kömür, petrol ve değerli taşlar hariç)	76	Haberleşme, ses kaydetme ve sesi tekrar vermeye yarayan cihaz ve araçlar
28	Metal cevheri, döküntüleri, hurdaları	77	Elektrik makineleri, cihazları ve aletleri, vb. aksam, parçaları
29	Başka yerde belirtilmeyen işlenmemiş hayvani, bitkisel ürünler	78	Motorlu kara taşıtları
32	Taş kömürü, kok kömürü ve biriket kömürü	79	Diğer taşıt araçları
33	Petrol, petrolden elde edilen ürün	81	Prefabrik yapılar; sıhhi su tesisatı, ısıtma ve sabit aydınlatma cihazları
34	Doğal gaz ve mamul gaz	82	Mobilya; yatak takımı, yastıklar
35	Elektrik enerjisi	83	Seyahat eşyası, el çantaları vb. taşıyıcı eşya
41	Hayvansal sıvı ve katı yağlar	84	Giyim eşyası ve bunların aksesuarları
42	Hazırlanmış bitkisel sıvı ve katı yağ	85	Ayakkabılar
43	İşlenmiş sıvı, katı yağlar; mumlar	87	Başka yerde belirtilmeyen mesleki, ilmi, kontrol alet ve cihazlar
51	Organik kimyasal ürünler	88	Fotograf malzemesi, optik eşya, saatler
52	İnorganik kimyasal ürünler	89	Başka yerde belirtilmeyen çeşitli mamul eşyalar
SITC	ÜRÜN GRUPLARI	SITC	ÜRÜN GRUPLARI
53	Debagat ve boyacılıkta kull. ürün	96	Tedavülde olmayan metal paralar (altın olanlar hariç)
54	Tıp ve eczacılık ürünleri	97	Altın, parasal olmayan (altın madeni hariç)
55	Uçucu yağlar, parfüm, kozmetik, tuvalet müstahzarları	99	Başka yerde sınıflandırılmamış eşyalar

Kaynak: COMTRADE veri tabanı.

